

ԱՐՏԱԿ ՄՆԱՑԱԿԱՆՅԱՆ

ՀՀ ոստիկանության շտաբի ավագ տեսուչ,
ՀՀ ոստիկանության ավագ լեյտենանտ
Հայ-ռուսական (սլավոնական) համալսարանի իրավունքի
և քաղաքականության ինստիտուտի քրեական և քրեական
դատավարության իրավունքի ամբիոնի հայցորդ

ՉԻՆԾԱՌԱՅՈՂՆԵՐԻ ՀԱՆՑԱՎՈՐՈՒԹՅԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԿՐԻՄԻՆԱԼՈԳԻԱԿԱՆ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ

Չինժառայողների կողմից կատարվող հանցագործությունները դասվում են առավել վտանգավոր հանցագործությունների շարքին, քանի որ ոտնձգություն են թույլ տալիս պետության անվտանգության, տարածքային ամբողջականության, ՀՀ զինված ուժերի հեղինակության և միանձնյա ղեկավարության սկզբունքի դեմ: Չինժառայողների կողմից կատարվող հանցագործությունների քրեա-իրավական հիմնախնդիրները վեր հանելու, այդ հանցագործությունների պատճառներն ու պայմանները բացահայտելու նպատակով անհրաժեշտ է կատարել կրիմինալոգիական խորը ուսումնասիրություններ:

Աշխատության նպատակն է ներկայացնել զինվորական հանցավորության ընդհանուր կրիմինալոգիական բնութագիրը:

Այս առումով անհրաժեշտ է առավելագույնս ուսումնասիրել հանցագործի անձը: Գ. Մ. Ռեզնիկը գտնում է. «Հանցագործի անձի մասին կարելի է խոսել միայն անձանց շատ նեղ կոնտինգենտի հետ կապված, որոնց համար հանցագործությունը դարձել է հիմնական, առաջնային գործունեություն¹»: Ա. Ի. Դոլգովան նշում է, որ իմաստ չկա խոսելու հանցագործի անձի մասին որպես գիտական պրոբլեմի, եթե նրան բնորոշ չեն այնպիսի հատկանիշներ, որով նա տարբերվում է այն անձանցից, որոնք չեն կատարում հանցագործություն²:

Հանցագործի անձն իրենից ներկայացնում է սոցիալապես նշանակալից նեգատիվ հատկանիշների ամբողջություն, որը ձևավորվել է նրա մոտ այլ անձանց հետ բազմաբնույթ և սիստեմատիկ փոխգործողությունների գործընթացում³: Հանցագործի անձի կրիմինալոգիական հետազոտումը

հիմնականում իրականացվում է նրա այն հատկանիշների բացահայտման և գնահատման համար, որոնք ծնում են հանցավոր վարքագիծը: Հենց սրանից է հիմնականում կախված այնպիսի պրոբլեմի լուծումը, ինչպիսին է հանցավոր վարքագծի պատճառների և մեխանիզմի բացահայտումը և հանցավորության կանխման արդյունավետությունը:

Խոսելով հանցագործություն կատարող անձի հոգեբանական հատկանիշներից՝ չենք կարող չանդրադառնալ նրա խառնվածքի հետ կապված հարցերին: Այստեղ որոշիչ են հանդիսանում մարդկային խառնվածքի հանրահայտ չորս տիպերը, որոնք ժամանակին առաջ էին քաշվել Հիպոկրատի և զարգացվել Պավլովի կողմից.

1. Սանգվինիկներ (հիմնականում հանգիստ, կենսուրախ մարդիկ են)
2. Ֆլեգմատիկներ (հիմնականում հանգիստ, դանդաղկոտ մարդիկ են)
3. Խոլերիկներ (հիմնականում բռնկվող, բայց դանդաղկոտ մարդիկ են)
4. Մելանխոլիկներ (թախծոտ, մռայլ մարդիկ են)

Չինժառայող սանգվինիկներին բնորոշ է արագությունն ու խիզախությունը: Չինժառայող խոլերիկները դրսևորում են նախանձելի, բայց չհիմնավորված վճռականություն ու խիզախություն: Դրա հետ մեկտեղ նրանք կարող են զգալ ուժեղ վախ: Չինժառայող ֆլեգմատիկներին բնութագրական է գիտակցված վճռականությունն ու խիզախությունը, սակայն այդ հատկանիշները նրանց մոտ ուժեղ են միայն այն խնդիրներն իրականացնելիս, որոնց նրանք հատուկ պատրաստվել են: Առավել քիչ են բանակային կյանքին պատրաստված չինժառայող մելանխոլիկները, քանի որ

ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

նրանց վճռականությունն ու խիզախությունը կարճաժամկետ են և դրսևորվում են միայն նրանց առջև ծագած չնչին արգելքները հաղթահարելիս⁴:

Պարտադիր ծառայության զինծառայող հանցագործի վարքագծի համար բնութագրական է կյանքի ռեգրեսի զգացողությունը, ինչպես նաև ամբողջի մեջ միայնակ զգալու ֆենոմենը⁵: Սոցիալական մեկուսացումը, հոգևոր արժեքների բացակայությունը, տեղաշարժման սահմանափակումը, մշտապես միասեռ կոլեկտիվի հետ շփումը, միմյանց նկատմամբ փոխադարձ ազդեցությունը, հրամանատարական կազմի նկատմամբ անտագոնիստական վերաբերմունքը, անբավարար նյութական ապահովվածությունը և բազմաթիվ այլ ֆակտորներ զինծառայող հանցագործին դրդում են վերադառնալու վարքագծի պարզագույն ձևերին: Հոգեբանները նշում են, որ տեղի է ունենում կյանքի ռեգրեսի՝ վերադարձ վարքագծի պարզագույն ձևերին: Նրանց հետաքրքրությունները դուրս չեն գալիս այնպիսի պրիմիտիվ հարցերի շրջանակներից, ինչպիսիք են ավելի շատ սնունդ հայթայթելը, ավելի հեշտ աշխատանք կատարելը և այլն:

Չինծառայող հանցագործի բնավորությունը բնութագրվում է այնպիսի գծով, ինչպիսին է ֆատալիզմը: Դա բացատրվում է նրանց՝ իրենց կամքից անկախ դրության մեջ հայտնվելու, հետագայի նկատմամբ բացարձակ անորոշության և որևէ ձևով դրա վրա ազդելու անկարողությամբ և այլ հանգամանքներով: Պարտադիր ծառայության զինծառայող հանցագործների շահադիտական տիպին բնորոշ են ձգտումը դեպի նյութական արժեքները, դրամը: Դրանն ու գույքը հանդիսանում են նրանց հիմնական սոցիալական արժեքը: Այս տիպի հանցագործների հիմնական առանձնահատկությունը կայանում է իրենց նյութական պահանջմունքները կատարված աշխատանքի հետ համապատասխանեցնելու անընդունակության կամ ցանկության բացակայության մեջ: Սա բնութագրական է այն անձանց, ովքեր կատարում են հավիշտակություններ, զբաղվում են կաշառակերությամբ: Այս խմբին են դասվում նաև զինվորական պաշտոնեական հանցագործությունների մեծ մասը: Այս տիպին են մոտենում նաև այն անձիք, ովքեր կատարում են նույն շահադիտական արարքները, սակայն հանցագործության փոխված դրդապատճառով, որը շատ դեպքերում կապված է լինում ակոհոլի, աղավաղված սեռական պահանջմունքների և այլնի հետ:

Այս սուբյեկտների ուշադրությունը կենտրոնացված է ոչ այնքան նյութական արժեքների, որքան հարբեցողության, ցոփ ու շվայտ կյանքի վրա, և որոնց ֆինանսական հնարավորությունները ակնհայտորեն քիչ են այդ պահանջմունքները բավարարելու համար: Այս մոտիվացիան բնորոշ է ցածր կոլտուրա, սահմանափակ հետաքրքրություններ ունեցող զինծառայողների համար:

Չինծառայող հանցագործների ագրեսիվ տիպին բնորոշ է ինքնահաստատման աղավաղված ձգտումը, իր «ես»-ի հաստատումը, էգոիստական, արհամարհական վերաբերմունքն այլ զինծառայողների նկատմամբ, սեփական անձի գերագնահատումը, զարգացածության ցածր մակարդակը, հետաքրքրությունների բացարձակ պարզունակությունը, ակոհոլի նկատմամբ ակնհայտ ձգտումը (ինչպես նաև թմրանյութերի), ֆիզիկական ուժ գործադրելու ցանկությունը, ագրեսիվ վարքագիծ դրսևորելու բացահայտ կամ թաքնված պատրաստակամությունը, թույլ արտահայտված ներքին վերահսկողությունը և անհավասարակշռությունը: Նման ուղղվածությունը կարող է բերել անձի դեմ ուղղված տարբեր հանցագործությունների (սպանություն, ծանր մարմնական վնասվածքներ հասցնելը և այլն), խուլիգանության, ենթակայության և զինվորական պատվի, կանոնադրային հարաբերությունների դեմ ուղղված հանցագործությունների և այլն:

Պարտադիր ծառայության գորակոչված զինծառայող հանցագործների անարխիստական ուղղվածության տիպի համար բնորոշ է նեգատիվ վերաբերմունքը զինվորական պաշտոնեական և պրոֆեսիոնալ պարտականությունների կատարման սահմանված կարգի նկատմամբ: Այստեղ ոտնձգության օբյեկտ կարող է դառնալ ցանկացած լայն իմաստով արգելք, որը խանգարում է հանցավորի անձնական կամ կեղծ հասկացված ծառայողական հետաքրքրություններին՝ զինվորական ծառայություն կրելու համար սահմանված կարգը, մարտական հերթապահության, սահմանապահ, պահակային և ներքին ծառայությունների կրելու կարգը և այլն: Այս հանցագործությունների դեպքում բացակայում է կոնկրետ տուժողը, չեն լինում ուղղակի նյութական վնասներ: Կատարելով այնպիսի հանցագործություններ, ինչպիսիք են ինքնակամ բացակայությունը, զինծառայության վայրը ինքնագլուխ թողնելը կամ, ասենք, պահակային

Ծառայության կանոնները խախտելը, հանցավորը ենթադրում է, որ ինքը ոչ մեկին վնաս չի պատճառում: Վնասը, որը զինծառայողը հասցնում է զինվորական իրավակարգին, նա կամ չի տեսնում, կամ չի ուզում տեսնել: Քրեաիրավական և այլ արգելքները այս դեպքում նրա կողմից գնահատվում են իբրև ձևականություն: Հանցավորի հենց այս անարխիստական վերաբերմունքն էլ այդ ձևական (ինչպես իրեն է թվում) պարտականությունների նկատմամբ կազմում է քննարկվող հակասոցիալական ուղղվածության էությունը:

Ձինծառայող հանցագործներին բնորոշ են հետևյալ հատկանիշները.

1. Հոգևոր պահանջմունքների և հետաքրքրությունների սղությունը:
2. Ձինվորական ծառայության նկատմամբ արհամարհական վերաբերմունքը:
3. Իրավագիտակցության ոչ ամբողջական, թերի և աղավաղված լինելը:
4. Էմոցիոնալ անկայունությունը:
5. Իր կողմից կատարվող արարքի հետևանքների թույլ կանխատեսումը:
6. Աղավաղված, պրիմիտիվ կենցաղային շարժառիթների գերակայությունը:
7. Մոտիվացիայի պարզունակությունն ու թեթևամիտ վերաբերմունքը այն կենսական իրավիճակին, որում կատարվում է հանցագործությունը:

Այսպիսով, կարող ենք ասել, որ պարտադիր ծառայության զինծառայող հանցագործին բնորոշ են՝

- ա. Երիտասարդ, առավել կրիմինոգեն ակտիվ տարիքը (18-20 տարեկան) և անարխիստական, ագրեսիվ վարքագիծը, որը բնորոշ է այդ տարիքին⁶:
- բ. Չձևավորված, անկայուն հոգեբանությունը. հոգեբանները պնդում են, որ անձը վերջնականապես ձևավորվում է 21-22 տարեկան հասակում (ինչպես հայտնի է, ՀՀ-ում գորակոչային տարիք է սահմանված 18 տարեկանը):

գ. Չձևավորված հոգեբանության կախվածությունը բազմաթիվ սուբյեկտիվ և օբյեկտիվ գործոններից: Օրինակ՝ սպաների, ավելի երկար ծառայած զինծառայողների վերաբերմունքը նրա նկատմամբ, գորքերի տեսակը, որտեղ նա ծառայում է և այլն: Բոլորին է հայտնի, թե ինչ է այսօր կատարվում մեր բանակում, երբ հատկապես սպաների կողմից զինծառայողների նկատմամբ կիրառ-

վող ֆիզիկական ուժը, արժանապատվության պարբերաբար նվաստացումը, ծաղրոծանակի ենթարկելը, նրանց ստորացնելը դարձել է օրինաչափ երևույթ, երբ նրանք զինվորին դիտում են ոչ թե որպես մարդ, ազգի պաշտպան, այլ մի ֆիզիոլոգիական էակի, որը պարտավոր է ծառայել իրենց, այլ ոչ թե հայրենիքին:

դ. Գեղոնիստական ռիսկը, երբ անձը բավականություն է ստանում վտանգից, ռիսկից:

ե. Հակաիրավական, անարխիստական մինչգորակոչային վարքագիծը: Համաձայն կատարված հարցումների՝ զինծառայողների 15%-ից ավելիի նկատմամբ հիմքեր են եղել քրեական պատասխանատվության ենթարկելու, սակայն նրանց նկատմամբ տարբեր պատճառներով մեղադրանք չի առաջադրվել: Այս իրադրությունում նրանց մոտ ձևավորվում է անպատժելիության և անպատասխանատվության մթնոլորտ, որն, անշուշտ, իր բացասական կնիքն ունի մեր բանակի և պետականության կերտման վրա, և այս բացասական երևույթի դեմ պայքարը պետք է լինի ինչպես ամբողջ հասարակության, այնպես էլ պետության և ողջ իրավապահ համակարգի խնդիրը:

զ. Ալկոհոլային խմիչքների և թմրանյութերի օգտագործման փորձի առկայությունը: Ընդհանուր տվյալների համաձայն՝ կատարված հանցագործությունների համար քրեական պատասխանատվության ենթարկված զինծառայողների 50%-ը խոստովանել է, որ մինչև բանակ գորակոչվելն օգտագործել է ալկոհոլային խմիչքներ, որոնցից 11%-ը՝ ամեն օր, 16%-ը՝ ամեն ամիս, 23%-ը՝ ամսական մեկ անգամից պակաս: Վիճակագրությունը ցույց է տալիս, որ հանցագործությունների մեծամասնությունը կատարվում է ալկոհոլային հարբածության վիճակում: Ակնհայտ է ալկոհոլի կրիմինոգեն ազդեցությունը: Ալկոհոլիզմը միշտ ուղեկցվում է բազմաբնույթ սոցիալական հետևանքներով՝ աննպաստ ինչպես անձի, այնպես էլ հասարակության համար:

Ալկոհոլի կրիմինոգեն նշանակությունը արտահայտվում է նրանում, որ այն նպաստում է հոգեկան անոմալիաների զարգացմանը: Մերտ կապը հարբեցողության և հանցավորության միջև առաջին հերթին պայմանավորված է նրանով, որ նրանք դետերմինացված են շատ ընդհանուր պատճառներով, օրինակ՝ ցածր մշակութային մակարդակով և այլն: Բացի այդ՝ ալկոհոլիզմն ու հանցավորությու-

ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

նր փոխադարձ ազդում են միմյանց վրա. ինչպես ալկոհոլիզմն է կարևոր պայման հանցագործության կատարման համար, այնպես էլ հանցավոր վարքագիծը նպաստում է ալկոհոլիզմին⁷: Անձինք, որոնք երկար ժամանակ վարում են հակահասարակական կենսակերպ և կատարում են հանցագործություններ, հիմնականում հանդիսանում են հարբեցողներ: Ահռելի են նաև թմրանյութերի տարածվածության մասշտաբները զինծառայողների շրջանում: Ինչպես գիտենք, ալկոհոլ և թմրանյութեր օգտագործելիս բթանում է անձի գիտակցությունը, կորչում է կամ համենայն դեպս խիստ թուլանում է օբյեկտիվ իրականությունը ճիշտ ընկալելու և համապատասխան գնահատական տալու ունակությունը, որն անհարկի է բանակի առջև դրված խնդիրների և նպատակների հետ, և որի նկատմամբ հսկողությունը մշտապես պետք է գտնվի հրամանատարական կազմի ուշադրության կենտրոնում և անհրաժեշտության դեպքում հանգեցնի խիստ սանկցիաների: Մինչդեռ մեր ունեցած տվյալներով՝ բանակի սպայական կազմի մեծամասնությունն ինքն էլ դեռ չէ ալկոհոլի և թմրանյութերի օգտագործմանը:

Է. Ջինծառայողների նեգատիվ սոցիալական վիճակը: Ըստ ընդհանուր տվյալների՝ զինծառայողների 40%-ը ապրել է ընտանիքներում, որոնց եկամուտներն ավելի քիչ են եղել ապրուստի նվազագույն կենսամակարդակն ապահովելու համար անհրաժեշտ միջոցներից, 15%-ը եղել է միակողմանի ծնողազուրկ (հիմնականում հորից զուրկ) և դաստիարակվել է մոր կողմից, 2%-ը եղել է որբ, իսկ մեզ հայտնի է, թե նորմալ դաստիարակությունը որքան կարևոր է անձի աշխարհայացքի, բարոյական արժեքների ձևավորման համար:

ը. Ցածր կրթական մակարդակը: Ջինծառայողների մոտավորապես 45%-ը խոստովանել է, որ չի կարողում թերթեր, ամսագրեր և այլ ինֆորմացիայի աղբյուրներ, ավելի քան 1/3-ը՝ նաև գրքեր: Որքան շատ է կրթված անձը, այնքան ավելի լայն է նրա հետաքրքրությունների շրջանակը, իրավագիտակցության աստիճանը, մտահորիզոնը, և այնքան ավելի քիչ է նրա կողմից հանցանք կատարելու հավանականությունը:

թ. Ոչ ֆորմալ երիտասարդական խմբերի հետ շփման փորձը: Պետք է նշել, որ այդ ոչ ֆորմալ երիտասարդական խմբավորումների մեծամասնությունը կապված է հանցավոր աշխարհի հետ: Յու-

րաքանչյուր խմբավորման մեջ գոյություն ունի այսպես կոչված հեղինակություն՝ քրեական անցյալով, որը սովորեցնում է երիտասարդներին հանցավոր աշխարհի օրենքները և դրան հատկանշական վարքագծի նորմերը: Այս խմբերի ազդեցությունը կարող է ավելի ուժեղ լինել, քան ընտանիքի, կրթական միջավայրի ազդեցությունը:

ժ. Վարքագծի շարժառիթի դերի և իրավախախտման օբյեկտիվ հասարակական վտանգավորության թերագնահատումը, ինչպես նաև կոնկրետ իր արարքներին ճիշտ գնահատական տալու անկարողությունը:

ժա. Իր վարքագիծը օրենքի հետ չհամապատասխանեցնելու սովորությունը, օրենքի չիմացությունը կամ լավագույն դեպքում մակերեսային իմացությունը, իրավագիտակցության կախվածությունը իրեն անմիջականորեն շրջապատողների կարծիքից: Իհարկե, բանակում տիրող համատարած անգրագիտության պայմաններում դժվար է ակնկալել օրենքների և այլ իրավական ակտերի լիակատար իմացություն, սակայն դրանց էությունը կազմող հիմնական դրույթների ու սկզբունքների իմացությունը պետք է լինի պարտադիր պայման և առավել մատչելիորեն հրամանատարական կազմի կողմից ներկայացվի զինծառայողներին: Ինչպես վերը նշեցինք, զինծառայողների մեծամասնության մոտ առկա է թույլ զարգացած իրավագիտակցություն, որը շատ հեշտորեն կարող է փոփոխվել զինծառայողին շրջապատող ոչ ֆորմալ ռեֆերենտալ խմբերի ազդեցության ներքո: Ջինծառայող իրավախախտը սկսում է կողմնորոշվել խմբի հայացքներով, խմբի վերաբերմունքը դառնում է նրա համար ամենակարևորը, խմբի գնահատականները դառնում են նրա վարքագծի հիմնական կողմնորոշիչները:

ժբ. Մասնակցությունը ոչ ֆորմալ բանակային կյանքին և նրանում գլխավորող կարգավիճակի ձեռքբերումը: Ակնհայտ է, որ շատ դժվար է նորմալ կյանքին սովոր երիտասարդների համար հայտնվել մի միջավայրում, որտեղ ամեն ինչ խստորեն կանոնակարգված է, որտեղ ակնհայտորեն սահմանափակված են նրանց իրավունքներն ու ազատությունները (ելնելով զինված ուժերի առջև դրված խնդիրների ու նպատակների խիստ առանձնահատուկ ու կարևոր լինելու հանգամանքից), որտեղ, ինչպես արդեն վերը նշեցինք, ֆիզիկական, ինչպես նաև հոգեկան հարկադրանքի գործադրումը դար-

ձեղ է օրինաչափ երևույթ, որտեղ անձի կամքը լիովին կամ մասնակիորեն կախվածության մեջ է հրամանատարների և ավելի երկար ծառայած զինծառայողների կամքից և շատ ու շատ այլ բացասական հանգամանքներից, որոնք այսօր առկա են մեր բանակում: Մասնակցությունը ոչ ֆորմալ բանակային կյանքին զինծառայողներից շատերի մոտ առաջ է բերում այդ միջավայրում ղեկավար դիրք գրավելու, իր կամքը ուրիշների թելադրելու, կեղծ հեղինակություն ձեռք բերելու ահռելի ձգտում, որը կայուն նախադրյալ է հանդիսանում մեր բանակում կատարվող հանցագործությունների մեծամասնության համար:

Ժգ. Լավ ֆիզիկական պատրաստվածությունը և ձգտումը մարդկային հետադիմական (ռեգրեսիվ) արժեքներին: Այսպիսի հատկանիշներով օժտված զինծառայողի համար շատ հեշտ է մերվել մեր այսօրվա բանակային կյանքին և իր դոմինանտ դիրքը հաստատել ավելի թուլակազմ և հոգեպես անկայուն զինծառայողների նկատմամբ: Այս ամենի հետևանքով ստեղծվում է անպատժելիության մթնոլորտ, որը նպաստում է անարխիստական, իսկ երբեմն էլ խուլիգանական մոտիվացիայի ձևավորմանը:

Ժդ. Համոզմունքը այն բանում, որ իրենք միշտ ճիշտ են, և ատելությունն այն անձանց նկատմամբ, որոնք ինչ որ ձևով կարողացել են խուսափել ծառայությունից: Իրենց ճշմարտացիության մեջ համոզմունքը նրանց մոտ առաջ է բերում արհամարհական, ժխտողական վերաբերմունք մնացածի կարծիքի, մտածելակերպի, անհատականության նկատմամբ, իսկ ատելությունը ծառայությունից ինչ-որ ձևով խուսափած անձանց նկատմամբ առավել սուր բնույթ է ստանում այն դեպքում, երբ այդ անձինք ինչ-ինչ պատճառներով հայտնվում են բանակում:

Ժե. Գրգռվածությունը, խիստ բռնկուն լինելը և ոչնչով չպայմանավորված ագրեսիվ վարքագիծը: Սա հիմնականում բնորոշ է հոգեբանական խառնվածքի խոլերիկ տիպին պատկանող զինծառայողներին:

Այժմ անդրադառնանք այն զինծառայող հանցագործների ուսումնասիրությանը, ովքեր հանցանքը կատարել են անզգուշությամբ (ռազմական գույքը անզգուշությամբ ոչնչացնելը կամ վնասելը, զենքի հետ, ինչպես նաև շրջապատի համար մեծ վտանգ ներկայացնող նյութերի և առարկանե-

րի հետ վարվելու կանոնների խախտումը, մեքենաները վարելու կամ շահագործելու կանոնները խախտելը, թռիչքների կամ դրանց նախապատրաստման կանոնները խախտելը և այլն):

Այս կատեգորիայի հանցագործների համար բնութագրական են հետևյալ հատկանիշները՝

1. Էգոիզմը և զուտ անձնական նպատակների հասնելու ձգտումը: Նրանք իրենց շահերը վեր են դասում շրջապատողների շահերից և վերջնական նպատակին հասնելու անհազ ձգտման ազդեցության տակ չեն նկատում, թե ինչպես են խախտում այլ անձանց իրավունքներն ու օրինական շահերը և բանակում գործող կանոնները:

2. Իր կողմից անվտուրքեն թույլ տրված իրավախախտումների քողարկման ձգտումը:

3. Սխալ հասկացված ծառայության նպատակները:

4. Իրավական նիհիլիզմը:

5. Վարքագծի կոմունիկատիվությունն այն դեպքերում, երբ իրավախախտումը թույլ է տրվում իր զինակիցների կամքին հակառակ չզնալու համար:

6. Տագնապայնությունը և իր սեփական ուժերի նկատմամբ անվստահության զգացումը:

7. Թույլ ֆիզիկական (նաև հոգեբանական) պատրաստվածությունը էքստրեմալ իրավիճակներում բարդ տեխնիկայի հետ աշխատելու համար՝

Անզգուշությամբ կատարվող հանցագործությունների մեծամասնությանը բնորոշ է թեթևամիտ-անպատասխանատու մոտիվացիան՝ Հետազոտությունները ցույց են տվել, որ անզգուշ հանցագործությունների արդյունքում հասցված ֆիզիկական և նյութական վնասը գերազանցում է դիտավորյալ հանցագործությունների կատարմամբ պատճառված վնասին:

Չինծառայող հանցագործի կողմից հանցանքների կատարման պատճառների ու պայմանների վերհանման, դրա նկատմամբ կանխարգելման արդյունավետ միջոցների իրականացման համար անհրաժեշտ է բացահայտել մի շարք առանձնահատկություններ, որոնք անմիջական և ուղղակի ազդեցություն ունեն զինծառայողների կողմից հակաիրավական վարքագիծ դրսևորելու մեխանիզմում: Հանցանք կատարած անձի հիմնական, համակարգային հատկությունը, որը բնորոշում է նրա՝ որպես սոցիալական ինքնություն տիպի, առանձնահատկությունները, հանդիսանում է նրա հակա-

ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

հասարակական ուղղվածությունը, հանրային վտանգավորությունը¹⁰: Եթե նկատի ունենանք հանցանք կատարած անձ հասկացությունը բովանդակային առումով, ապա պետք է նշել, որ հակահասարակական հատկությունները բնորոշ են ոչ բոլոր հանցանք կատարած անձանց¹¹:

Այսպիսով կարելի է ասել, որ պարտադիր ծառայության զինծառայող հանցագործը առավել կրիմինոգեն տարիքի հասած, անկայուն հոգեբանությամբ, ֆիզիկապես լավ պատրաստված, կյանքի հետադիմական արժեքաբանություն ունեցող,

հոգեբանական խառնվածքի խոլերիկ տիպին պատկանող չկայացած անձն է, որը զբաղեցնում է գլխավորող լիդերի դեր ոչ ֆորմալ բանակային կյանքում, և որին հատկանշական է ագրեսիվ-անարխիստական, բռի վարքագիծը՝ կապված ակոհոլային խմիչքների ու թմրանյութերի օգտագործման հետ, և որը կրում է հասարակության համար ոչ պիտանի անձի պիտակը:

¹ Տե՛ս Բեզնիկ Գ. Մ. “Криминологическая профилактика и социальное планирование”. М. 1979. С. 29.
² Տե՛ս Դոլգովա Ա. Ի. “Изучение личности преступника”. Сов. гос. и право. 1978. N 6. С. 79.
³ Տե՛ս “Криминология”. Под ред. В. Н. Кудрявцева и В. Е. Эминова. М. 2002. С. 26.
⁴ Տե՛ս Կորոբեյնիկով Մ. Ս. “Сержанту о психологии”. М. 1965. С. 163.
⁵ Տե՛ս Անտոնյան Յ.Մ. “Тени прошлого”. М. 1996. С. 304-306.
⁶ Տե՛ս Լунесև Վ.Վ. “Нарушение можно предупредить”. М. 1987. С. 41.
⁷ Տե՛ս “Преступность и психические аномалии” под ред. Антоныана Ю.М. и Бородина С.В. М. 1987. С. 14.
⁸ Տե՛ս Անտոնյան Յ.Մ., Ենիկեսև Մ.Ի., Էմինով Վ.Ե. “Психология преступника и расследование преступлений”. М. 1996. С. 49-60.
⁹ Տե՛ս Լунесև Վ.Վ. “Мотивация преступного поведения”. М. 1991. С. 27.
¹⁰ Տե՛ս Վոլոժենկին Բ.Վ. “Общественная опасность личности, как криминологическая и уголовно-правовая категория”. М. 1979. С. 73.
¹¹ Տե՛ս Անտոնյան Յ.Մ. “Изучение личности преступника”. М. 1982. С. 38.

ՔԵԶԻՍԵ

Общая криминологическая характеристика преступлений военнослужащих

Статья посвящена изучению криминологических аспектов преступлений военнослужащих, которые актуальны с точки зрения существующих в настоящее время неуставных отношений в Вооруженных Силах РА.

SUMMARY

General characteristics of Criminal offenses troops

Article examines the criminological aspects of military offenses, which are relevant from the point of view of the currently existing hazing in the Armed Forces of the Republic of Armenia.